

Функції обліку господарської діяльності

Стаття присвячена розкриттю функцій обліку господарської діяльності з урахуванням нових тенденцій, що відбуваються в економіці підприємств та управлінні виробництвом.

облік, господарська діяльність, функції обліку, інформація

Функції (лат. *functio* - діяльність, виконання) - означають завдання, обов'язки, пов'язані з діяльністю облікового апарату. Облік тісно пов'язаний з розвитком свідомості людини, а свідомість має властивість відображення реального світу. Відображення носить загальний характер, притаманний матеріальним об'єктам, процесам і явищам. Відображення залежить від дії таких факторів:

- структури властивостей предметів, які взаємодіють між собою;
- умов, за яких відбувається взаємодія між предметами, явищами і процесами;
- форм руху матерії.

Свідомість виявляє унікальну здатність опановувати такі природні предмети, процеси і явища, як просторові відношення, кількісні відношення, якісні характеристики тощо. Людина у практичній діяльності враховує просторово-часові характеристики реальності і набуває здатності передбачення майбутніх подій. На основі врахування попереднього досвіду та узагальнення фактів реального світу можна зробити висновок щодо розвитку явищ і процесів не тільки у природному середовищі, але й в людському суспільстві, у виробничій, фінансовій, збутовій та інших системах, штучно створених людиною для своїх потреб. Нагромадження відповідних фактів пов'язується з необхідністю спостережень та записів про них, або іншими словами з обліком, як загальним проявом людської свідомості. Без врахування змін, прояв яких пізнається за допомогою обліку в речах, явищах і процесах та їх осмислення, не може бути мови про удосконалення людської практики. Ось чому облік, як відображення у свідомості людини певних змін в оточуючому світі, є настільки давнім атрибутом держави як і сама цивілізація.

Можна стверджувати, що облік є похідним від процесу відображення людиною фактів господарської діяльності та їх подальшої систематизації. В свою чергу, облік має цінність лише через те, що його дані використовують для удосконалення господарської діяльності.

Отже, облік у своїй основі пов'язаний з об'єктивним процесом відображення реальної картини оточуючого світу у свідомості людини, здатної сприймати складні причинно-наслідкові зв'язки між речами, явищами і процесами у всіх сферах науки, техніки, мистецтва і робити практичні висновки за наслідками вивчених залежностей.

У вузькому тлумаченні поняття «Облік господарської діяльності» означає сконструйовану систему, за допомогою якої можна відстежувати факти господарської та фінансової діяльності підприємств. Облік розуміють не як універсальне філософське поняття, пов'язане з властивістю людини відображати і сприймати об'єктивно існуючі речі, процеси та аналізувати їх, а як штучно створену систему для відображення й фіксування даних у документах за допомогою певних символів і трансформування їх в інформацію.

Ми наголошуємо на тому, що облік є поняттям економічним, а не бухгалтерським, оскільки слово «бухгалтерський» історично пов'язане із німецьким

словом “Buchhalter”, яке дослівно перекладається як «тримач книг». У цьому слові зафіксовано лише форму організації обліку, але воно не розкриває сутності обліку. Дійсно в давні часи облік вели спеціально підготовлені особи у книгах, але зміст роботи цих осіб у назві «бухгалтерський облік» зовсім не розкривається. До речі слово «бухгалтер» - книготримач виникло в 1498 році, коли імператор Максиміліан I призначив на посаду бухгалтера Христофора Штехера. [1, С.42]

Сутність обліку полягає не в тому, що його ведуть у книгах, а в тих видах роботи, які він виконує чи спроможний виконати та які об'єкти відображають в ньому.

З цих міркувань поняття «облік господарської діяльності» краще характеризує сутність системи, акцентуючи увагу на тому, що в ній відображають об'єкти, явища і процеси, пов'язані з економікою господарською діяльністю підприємства. При цьому стає зрозумілим призначення обліку, його мета і функції облікового апарату. Як зазначає проф. Б.І.Валуєв «загальна мета бухгалтерського обліку полягає в забезпеченні життєдіяльності та удосконаленні цілісного управлінського процесу в інтересах підтримання стійкості підприємства в ринковому середовищі та відвертання, пов'язаних з нею загроз, економічній безпеці». [2, С.20-21]

Ключовим завданням обліку є своєчасне створення вірогідної та достатньої інформації про економічні об'єкти, яка необхідна для виконання функцій планування, контролю, аналізу, регулювання в оперативному, поточному і стратегічному режимах. [2, С.21]

Таким чином, проф. Б.І.Валуєв мету та функції обліку пов'язує з управлінським циклом, який складається з планування, обліку, контролю, аналізу й регулювання, наголошуючи на тому, що облік є однією з основних функцій управління економічними об'єктами. [3, С.19]

Конкретизуючи функції обліку в загальному циклі управління проф. В.Г.Швець виділяє чотири функції обліку - інформаційну (забезпечення інформації про фінансовий стан і діяльність підприємства для потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів), контрольну (контроль збереження та ефективного використання ресурсів, виконання планових завдань, дотримання чинного законодавства, умов угод і контрактів), оціночну (оцінка ресурсів, визначення собівартості продукції та результату діяльності підприємства), аналітичну (здійснення економічного аналізу наявності, стану і руху ресурсів та результатів діяльності підприємства). [4, С.14]

Функції визначаються поза системою обліку, а саме у системі управління, тобто функції залежать від мети, яку ставить перед обліком апарат управління підприємством. Облікова інформація подається у систему управління на запит користувачів і вона призначена для цілей інформування зацікавлених осіб, контролю роботи виконавців, аналізу роботи підприємства у цілому, та його структурних підрозділів. З цієї сторони облік розглядається як загальна функція управління, що виконує роль постачальника даних для управління з метою виконання ним завдань з контролю роботи і ефективності ведення господарської та фінансової діяльності підприємства. Що стосується функцій обліку, як окремої системи, то вони відрізняються від загальних функцій наведених вище. Функції обліку визначають виходячи з того, якої мети він повинен досягти. Загальноприйнятим щодо мети обліку є положення про те, що він забезпечує управління необхідною інформацією. Для цього факти господарської діяльності повинні трансформуватися в інформацію, що вимагає забезпечення таких функцій:

- збір даних про факти господарської діяльності, зафіксованих на носіях інформації (паперових, машинних) (організаційна функція);
- обробка даних за допомогою інструментарію обліку (групування, нагромадження, згортання, розгортання в реєстрах обліку) (технологічна функція);
- контроль правильності обробки даних (контрольна функція);
- забезпечення складання звітів для користувачів (сервісна функція);
- раціональний поділ праці в бухгалтерії (функція координування).

Вважаємо, що фіксування фактів господарської діяльності не входить до функцій обліку, оскільки робота по складанню документів здійснюється не бухгалтерами (за невеликим винятком, коли документи створюють працівники бухгалтерії - різні довідки про окремі факти), а матеріально-відповідальними працівниками підприємства або надходять на підприємство із зовні.

Бухгалтерія здійснює лише документну комунікацію, яка включає в себе поняття про документ, його сутність, функції та критерії створення різноманітних документів. Поняття «документ» є фундаментальним у системі документування - спеціальної науки про реально існуючі предмети, які виступають у ролі об'єктів практичної діяльності зі створення, збору, аналітико-синтетичної обробки, зберігання, пошуку, розповсюдження і використання документної інформації в суспільстві, а також на підприємствах, якщо це стосується ділової документації. [5, С.19]

На вході в систему обліку надходять документи, а на виході з системи - інформація для управління. Власне в самій системі обліку дані документів так переробляються, що з них отримуємо інформацію. При цьому слід пам'ятати, що «сирі» дані перетворюються на інформацію, якщо вона використовується для прийняття рішень, тобто користувач реагує на її наявність або відсутність.

Внутрішній механізм обліку подібний до млина, що перемелює зерно на борошно (на вході зерно, на виході - борошно), м'ясорубки (на вході м'ясо, на виході фарш), чи хлібзаводу (на вході борошно різних сортів, на виході - хлібобулочні вироби). Отже, коли розглядається облік, як механізм, котрий за допомогою певних облікових процедур і набору інструментів (оцінка, рахунки, подвійний запис, реєстри обліку, технічні засоби тощо) трансформує дані в інформацію, то потрібно абстрагуватися від елементів на вході та виході, хоча зрозуміло, що вони впливають на функціонування системи обліку, оскільки система здійснює обмін інформацією із зовнішнім середовищем. Система реагує на зміни сигналів, що входять в систему адаптуючись до них з метою забезпечення свого існування.

Однією з функцій обліку є підтримання комунікацій (спілкування) з іншими системами підприємства та із системою управління. Якість системи обліку в значній мірі визначається комунікаційними зв'язками.

Питання функцій обліку відносяться до чисто теоретичних, але від їх усвідомлення практиками залежить майбутнє обліку на підприємствах. Спостерігається негативна тенденція нехтування проблемами фінансового й управлінського обліку, не говорячи вже про контролінг, як систему інформаційного забезпечення стратегічного розвитку, з боку бухгалтерів, які всі зусилля спрямовують на паралельний до зазначених видів обліку - податковий облік. Таке положення призводить до послаблення уваги до формування витрат на виробництво і прибутку та її посилення до питань перерозподілу прибутку, що є економічним безглуздом. Отже, облік, в певній мірі, пов'язаний з соціальною функцією, коли він розглядається як атрибут держави.

Список літератури

1. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета. - М.: Финансы и статистика, 2000. - С.42.
2. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посібник / За ред. проф. Б.І.Валуєва. - Одеса: ОДЕУ: «Принт-Майстер» - 2001. - С.20-21.
3. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посібник / За ред. проф. Б.І.Валуєва. - Одеса: ОДЕУ: «Принт-Майстер»- 2001. -С.19.
4. Швець .Г. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посібник. - К.: «Знання-Прес», 2003. - С. 14.
5. Кушнаренко Н.Н. Документоведение. Учебник. - 2-е изд. перероб. й доп. - К.: Т-во «Знання», КОО, 2000.-С.19.

Статья посвящена раскрытию функций учета хозяйственной деятельности под влиянием новых тенденций, проявляющихся в экономике предприятий и управлении производством

This article is devoted to the functions of working taking info consideration new trends being present in economics of enterprises and in management of manufacture